

SAMENVATTING: CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY: EEN INTERPRETATIEVE PRAKTIJK

CSR HERONTDEKKEN MET BEHULP VAN DE HERMENEUTISCHE FILOSOFIE VAN GIANNI VATTIMO

Deze studie verbindt Corporate Social Responsibility (CSR) met hermeneutische filosofie. Het concept verantwoordelijkheid, de vaardigheid tot antwoorden, is een door en door interpretatief concept, hetgeen de verbinding tussen beide – hermeneutiek betekent immers de kunst van het interpreteren – een evidente maakt. Nochtans is tot dusver tijdens het debat over CSR een dergelijke verbinding niet gemaakt en deze studie verkent de mogelijkheden daartoe.

De methode waarmee CSR en hermeneutiek worden verbonden combineert Heideggers techniek van het destructieve vraagstellen (*Sein und Zeit*, hoofdstuk 1, paragraaf 2) met de aanpak in twee stappen van van Tongeren (*Leven is een kunst, over morele ervaring, deugdenethiek en levenskunst*, 2012). Laatstgenoemde stelt een aanpak voor, waarbij met een eerste stap een bestaand ethisch concept kritisch wordt geanalyseerd (in dit geval CSR). De eerste stap wordt gevolgd door een tweede, productieve, stap waarmee een nieuw of verfijnd inzicht wordt geconstrueerd (in dit geval is deze productieve stap gezet met behulp van de filosofie van Gianni Vattimo).

Het destructieve vraagstellen onderscheidt drie niveaus waarop men vragen stellen kan, teneinde een fenomeen te benaderen: *das Befragte*, *das Gefragte*

and *das Erfragte*. *Das Befragte*, eenvoudig vertaald als 'CSR op het eerste gezicht', wordt in deze studie voorgesteld als een drievoudige manifestatie van CSR, namelijk als 1) een debat, 2) als geplande output van organisaties en 3) als ongepland gedrag van individuele representanten van de organisatie. Deze drie manifestaties zijn de wijzen waarop men doorgaans in de werkelijkheid CSR tegenkomt. Vanuit dit startpunt wordt CSR verder bevraagd.

Een meer grondige analyse van CSR, *das Gefragte*, voorziet in een meer gedetailleerde analyse van CSR, in het bijzonder van het debat over CSR. De analyse zoekt naar een dieper inzicht in de tekortkomingen in het debat over CSR. Deze tekortkomingen zijn de volgende:

1. Er is een kloof tussen theorie en praktijk, veroorzaakt door een eenzijdige focus tijdens het debat op de tweede manifestatie (geplande output) en een gebrek aan aandacht voor CSR als ongepland gedrag van representanten van organisaties.
2. Het CSR-debat wordt gekarakteriseerd door een streven naar universeel toepasbare standaarden. Postmetafysische inzichten, in het bijzonder die beweren dat de laatmoderne samenleving er één is onder de zogenaamde 'nihilistische conditie' (hetgeen er op neer komt dat niet zoiets bestaat als een absolute waarheid of beginsel), worden eenvoudigweg genegeerd of abusievelijk aangezien voor relativistische posities.
3. Het debat is een voornamelijk Amerikaans debat. Een continentale benadering van CSR is zeldzaam, en zeker nog niet volwaardig uitgewerkt.

CSR ontwikkelde zich zodanig dat – ondanks het feit dat een aantal van de eerste auteurs wel degelijk aandacht hadden voor het individuele niveau – de voornaamste aandacht uitging naar de ontwikkeling van gereedschappen, die passen bij 'geplande output door organisaties'. Een 'toolkit-benadering' van CSR domineerde over een 'reflexieve benadering' en CSR als ongepland gedrag van representanten van organisaties werd genegeerd. Painter-Morland (2008) reflecteerde reeds over het gebrek aan verbinding tussen ethiek en het alledaagse leven van professionals en Dunne en ten Bos (2011) lieten zien hoe ontzettend complex het begrip verantwoordelijkheid eigenlijk is in praktische situaties. Deze studie bouwt voort op het werk van deze auteurs en beoogt een perspectief toe te voegen: een nihilistisch hermeneutisch perspectief.

Deze studie verkent de mogelijkheid om CSR te benaderen op zodanige wijze dat alle drie tekortkomingen serieus worden genomen. Deze benadering is gevonden bij de filosofie van Gianni Vattimo (Turiijn, 1936). De hermeneutische filosofie van Vattimo – in het bijzonder *het zwakke denken*, het

concept dat hem in het bijzonder beroemd maakte – voorziet in een analyse van de nihilistische conditie en de consequenties daarvan voor ethiek in het algemeen en, meer in het bijzonder, voor verantwoordelijkheid. Het is een gedachtengoed dat poogt om 1) de kloof te dichten tussen theorie en praktijk en 2) een nihilistische positie te ontwikkelen die niet noodzakelijkerwijs relativistisch is. Deze filosofische reflecties bieden een mogelijkheid om een nieuwe benadering van CSR te ontwikkelen. Een benadering die correspondeert met de tweede stap, als bedoeld door van Tongeren. Na de eerste stap, het formuleren van een kritiek op CSR, is een nieuwe benadering van CSR ontwikkeld.

De nieuwe benadering van CSR is er één die niet alleen het concept verantwoordelijkheid onderzoekt in de context van organisaties. Tevens wordt onderzocht wat de nihilistische conditie inhoudt en welke consequenties dit heeft voor het concept organisatie. Postmetafisisch denken heeft consequenties voor het concept van de organisatie. In het vocabulaire van Vattimo: het concept van de organisatie verandert als men er *het zwakke denken* op toepast. Deze verandering betekent niet een gefixeerde nieuwe positie, maar eerder een eerste herontdekking die uitnodigt tot verdere verkenning van de mogelijkheden voor CSR, C, S en R.

Het hiervoor genoemde betekent voor de structuur van de thesis het volgende: het eerste hoofdstuk is een introductie, waarin de rationale voor het onderzoek wordt uiteengezet. Het tweede hoofdstuk bevat de analyse van CSR, in de drie manifestaties. Het derde hoofdstuk is gewijd aan leven en werk van Gianni Vattimo. De productieve stap wordt gezet in het vierde hoofdstuk, waar de mogelijkheden voor een (nihilistische) hermeneutische benadering van CSR worden verkend. Een vijfde hoofdstuk bevat enkele afsluitende opmerkingen.